

лістичні перетворення впродовж 1929–1939 рр., які традиційно у вітчизняній історіографії розглядались як період вирішальних змін та остаточної перемоги соціалізму, викликають серйозні заперечення, оскільки повернулись до нас зворотним боком – колективізацією, розкуркуленням, голодомором, репресіями та масовими депортаціями селян. Українське село виявилось соціально–економічним та національно–культурним явищем, для перманентного розвитку якого сталінський режим використав комплекс репресивно–каральних заходів, прийомів і методів економічного та позаекономічного примусу, підтримуючи одні соціальні групи та винищуючи інші.

Звичайно, рецензія не може охопити зміст всієї монографії С. О. Білана, проте, сподіваємось, що вона все ж таки переконує в проведенні автором великої роботи, наслідком якої стала поява фактично першої у вітчизняній історіографії спроби проаналізувати трансформації життя українського селянства впродовж 1929–1939 рр., що з методологічної точки зору має послідовний системно–науковий характері створює солідну базу для подальших наукових досліджень в цьому напрямі.

Jurba M.A., Doctor of Historical Sciences, Professor, Head of the Department of History and Archaeology of the Slavs, the National Pedagogical University M.P. Drahomanova (Ukraine, Kiev), gileya.org.ua@gmail.com

Review of the monograph: Bilan S.A. Transformation of life of the Ukrainian peasantry (1929–1939). – Nizhyn: PE Lysenko, 2014. – 456 p.

Журба М. А., доктор исторических наук, профессор, заведующий кафедрой истории и археологии славян, Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова (Украина, Киев), gileya.org.ua@gmail.com

Рецензія на монографію: Білан С. А. Трансформація життя українського крестьянства (1929–1939 гг.). – Нежин: ЧП Лысенко, 2014. – 456 с.

* * *

Масаев М. В.

кандидат исторических наук, доцент, заведующий лабораторией факультета социокультурной деятельности и музыкального искусства, Крымский университет культуры, искусств и туризма (Украина, Симферополь), mikhail-masaev@yandex.ru

**АРМЯНСКИЕ ЦЕРКВИ КРЫМА:
ПРОШЛОЕ, НАСТОЯЩЕЕ, БУДУЩЕЕ**

**РЕЦЕНЗИЯ НА КНИГУ: АРМЯНСКИЕ ЦЕРКВИ КРЫМА.
КАТАЛОГ ВЫСТАВКИ ДОКУМЕНТОВ / ГОСУДАРСТВЕННАЯ
АРХИВНАЯ СЛУЖБА УКРАИНЫ. НАЦИОНАЛЬНЫЙ АРХИВ
АРМЕНИИ / С. С. МИРЗОЯН, Г. Г. АВАКЯН,
А. Р. ОГАНЕСЯН / РЕД. О. А. ГАБРИЕЛЯН. –
СИМФЕРОПОЛЬ–ЕРЕВАН, 2012. – 88 с.**

(рецензія друкується мовою оригіналу)

Каталог выставки документов, предлагаемый читателю, представляется поистине уникальным изданием, которое представляет собой не только простой перечень иллюстративных документов, фотографий, архивных материалов, но также содержит сведения об истории армянских церквей, их особенности, уникальном характере этноконфессиональных взаимоотношений сквозь призму широкой исторической ретроспективы.

Выставка была подготовлена в рамках Соглашения о сотрудничестве между Государственной архивной службой Украины и Национальным архивом Армении в сфере архивного дела от 14 сентября 2007 года.

В каталог выставки “Армянские церкви Крыма” включены ценные документальные материалы об истории армянских церквей Крыма, которые хранятся в архивах Крыма и Армении. Представленные материалы рассказывают об армянской церкви и армянской общине на территории полуострова с XVIII века. Каталог издан при содействии ген. директора издательства “Тигран Мец” Маркосяна В. и членов Благотворительного фонда “Луйс” (г. Симферополь): Абгаряна В., Абрамяна Р., Акопяна О., Акопяна С., Алексаняна Д., Амагуни А., Амирханяна С., Барсегиан Г., Габриеляна О., Гудманова В., Джавадова К., Колиева М., Манукяна В., Миразизяна С., Саргсяна В., Хачатряна М., Яна Станислава.

Показательно, что редактором издания является известный отечественный ученый, доктор философских наук, профессор, академик Олег Аршавинович Габриелян.

Весьма интересным является раздел кандидата исторических наук Т. Саркисяна под названием “Из истории армянской церкви Крыма”.

В части 1 каталога под заголовком “Из истории армянской общины Крыма” интересно обратить внимание на следующие документы:

– Указ императрицы Екатерины Великой о переселении крымских армян в Азовскую губернию, отводе им земель, постройке церкви и других вопросах 14 ноября 1779 г. (НАА – Национальный архив Армении – М. М.);

– Соглашение крымских армян о переселении из Крыма в Ново–Нахичевань 1780 г. (НАА);

– Циркуляр Ново–Нахичеванского армянского духовного суда о необходимости оказания помощи крымскому армянскому населению 24 марта 1791 г. (НАА);

– Указ императора Александра I о предоставлении привилегий и прав переселившимся в Азовскую губернию крымским армянам 1802 г. (НАА);

– Список армянских беженцев, получивших паспорта и приютившихся в Крыму 1807 г. (НАА);

– Отношение Ново–Нахичеванской и бессарабской армянской епархиальной консистории в Синод Св. Эчмиадзина с просьбой о награждении попечителя приходского училища г. Орбазара Степанноса Налбандяна 18 сентября 1868 г. (НАА);

– Из исторического очерка об основании города Орабазар (Армянский базар) 1840–1852 гг. (НАА);

– Из исторического очерка об основании города Евпатория (Кеозлев) 1840–1852 гг. (НАА);

– Представление Департамента иноверных исповеданий Эчмиадзинскому армяно–григорианскому Синоду о разрешении армянской церкви города Евпатории приобрести недвижимое имущество, 31 августа 1917 г. (НАА);

– Письмо священника армянской церкви г. Евпатории Степанноса Искандаряна Ново–Нахичевано–Бессарабскому епархиальному начальнику о тяжелом положении армянской приходской школы, 2 ноября 1909 г. (НАА);

– Ведомость об армянской церковно–приходской одноклассной школе г. Евпатории, 1912–1913 гг. (НАА);

– План части города Феодосии, с указанием земель, принадлежащих Бессарабскому армянскому духовному правлению, 1894 г. (НАА);

– Отчётность попечительств церквей Св. Саркиса, Св. Евангелия, Св. Геворга г. Феодосии. 1908–1910 гг. (НАА);

– Заявление прихожан армяно–григорианских церквей г. Феодосии в связи с закрытием церквей 1928 г. (ГА в АРК – Государственный архив в Автономной Республике Крым – М. М.);

– Письмо vicария Габриела Айвазяна в Эчмиадзинский Св. Синод по вопросу принятия дьячка армянских церквей Феодосии Мовсеса Торосянца в ряды священнослужителей. 6 августа 1858 г. (НАА);

– Завещание священника армянской церкви Феодосии Арсена Мандакуни, 27 сентября 1904 г. (НАА);

– Межевая книга Феодосийского уезда Таврической губернии всемилостивейшей пожалованной земли армянскому Георгиевскому монастырю 1875 г. (ГА в АРК);

– Ведомость одноклассной церковно–приходской школы г. Феодосии. 1912–1913 гг. (НАА);

– Уведомление Департамента Духовных дел Таврическому губернатору о переводе Нахичевано–Бессарабской армяно–григорианской консистории из г. Феодосии в г. Кишинев (1879 г.) (ГА в АРК);

– Отношение Ново Нахичеванской и Бессарабской епархиальной консистории в Синод Св. Эчмиадзина о разрешении постройки молельни в Ялте для армян–беженцев, 13 ноября 1891 г. (НАА) и многие другие.

Таким образом, в вышедшем издании мы видим не только удачный опыт сотрудничества Государственной архивной службы Украины и Национального архива Армении, но и перспективы дальнейшей работы в деле научного освоения богатого отечественного историко–этноконфессионального наследия.

Masayev M.V., candidate of historical sciences, professor, head of the Laboratory of the Faculty of social and cultural activities and music, Crimean University of Culture, Arts and Tourism (Ukraine, Simferopol), mikhail–masaev@yandex.ru

Armenian churches of the Crimea: past, present, future

Review on: Armenian churches of the Crimea. Document's catalogue / State archive service of Ukraine. National archive of Armenia / S.S. Mirzoyan, G.G. Avakyan, A. R. Oganessian / ed. O. A. Gabrielyan. – Simferopol–Erevan, 2012. – 88 p.

Masaev M. V., кандидат исторических наук, доцент, заведующий лабораторией факультета социокультурной деятельности та музичного мистецтва, Кримський університет культури, мистецтва і туризму (Україна, Сімферополь), mikhail–masaev@yandex.ru

Армянські церкви Криму: минуле, теперішнє, майбутнє

Рецензія на книгу: Армянські церкви Криму. Каталог виставки документів / Державна архівна служба України. Національний архів Арменії / С. С. Мірзоян, Г. Г. Авакян, А. Р. Оганесян / ред. О. А. Габрієлян. – Сімферополь–Єреван, 2012. – 88 с.

* * *

Черевичний Г. С.
кандидат історичних наук, доцент
кафедри новітньої історії, Київський національний
університет ім. Тараса Шевченка
(Україна, Київ), val_onopr@mail.ru

РЕЦЕНЗІЯ НА КНИГУ: КОЛЕСНИК І. І. УКРАЇНЬСЬКА ІСТОРИОГРАФІЯ. КОНЦЕПТУАЛЬНА ІСТОРІЯ / ЗА РЕД. В. СМОЛЯ. НАН УКРАЇНИ. ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ. – К. : ФЕНІКС, 2013. – 566 с.

Історіографія виражає розвиток самосвідомості народів. Окремі періоди історіографії, завершуючи свій розвиток, не зникають безслідно, вони накопичують досвід, висувають нові дослідницькі завдання, визначають перспективи подальшого розвитку історичної науки. У цьому сенсі і призначення історіографії. Уявлення про предмет історіографії розширюється, в це поняття включається нові компоненти: вивчення суспільних умов, конкретного історичного середовища, що безпосередньо впливає на розвитку історичної науки; дослідження процесу розвитку дослідницької проблематики; усвідомлення значущості теоретико–методологічних засад історичного пізнання, з'ясування того, як розвивалися історичні концепції і теорії; аналіз історичних та історіографічних джерел, залучених істориком, методів і методик їх дослідження; осмислення організаційних умов розвитку історичного знання: структури наукових установ, історичних бібліотек і архівів, системи підготовки кадрів, кваліфікації фахівців та розподілу за галузями історичного знання.

Історіографія як складова частина науки може розвиватися лише в широкому міждисциплінарному просторі. Насамперед, мова йде про взаємодію з іншими історичними дисциплінами. Загальна і національні історії дають величезний за обсягом і значущістю матеріал для історіографічного аналізу. Історіографія знаходить у тісному зв'язку з джерелознавством, оскільки розширення кола джерел, успіхи їх критичного осмислення, відображають загальний рівень історичної науки. Процес освоєння привнесених ззовні ідей, принципів і теорій нерозривно пов'язаний із запозиченням нових або корегуванням значення вже знайомих понять, з їх вбудовою в існуючу мовну картину світу.

В рецензованій праці українська історіографія представлена під кутом зору історії понять. Соціальні та політичні поняття є такими сутностями, які концентрують у собі увесь політичний і соціальний досвід людства, вони не можуть бути цілком висловлені мовними засобами, тим більше у формі тлумачення слів, якими їх означають. Історія понять, використовуючи певні методологічні підходи, намагається якомога повніше обміркувати минулий людський досвід. Як самостійна історична дисципліна історія понять сформувалася в 1960–70–х рр. За авторською думкою, історична наука у сучасній Україні перебуває в складній герменевтичній ситуації, тому що в епоху глобальних криз відбувається радикальне оновлення мови науки: нові знання продукують нові ідеї–концепти, наповнюють новими смислами відомі поняття.

Історіографія становить ядро історичної науки, її рефлексивну складову, форму самосвідомості науки. Проаналізовано, як ускладнювався, доповнювався, удосконалювався лексичний багаж української історіографії від доби модерну до наших днів. Крізь призму по-